

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวในพื้นที่ย่านเมืองเก่าท่าแขก
แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
Architectural Characteristic of Row Houses in Thakhek Old Town
of Khammouane Province, Lao's People Democratic Republic

ปกรณ์ พัฒนานุโรจน์* และ สุธน คงศักดิ์ตระกูล**
Pakorn Pattananurot* and Suthon Khongsaktrakun**

Received : September 13, 2019

Revised : June 04, 2020

Accepted : June 08, 2020

บทคัดย่อ

ย่านเมืองเก่าท่าแขกเป็นศูนย์กลางย่านถนนการค้าดั้งเดิม ตึกแถวในย่านนี้สร้างขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมด้านการค้าขายและอยู่อาศัย อาคารเหล่านี้มีคุณค่าสำคัญในการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวในพื้นที่ย่านเมืองเก่าท่าแขก โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัย ข้อมูลการสำรวจภาคสนาม การสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ลักษณะทางสถาปัตยกรรมในประเด็นแผนผังการใช้พื้นที่ รูปด้านหน้า วัสดุและโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่าตึกแถวในย่านนี้แบ่งได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส ที่รับเอาอิทธิพลตะวันตกผสมผสานกับเทคนิคการก่อสร้างของช่างชาวเวียดนาม ลักษณะโครงสร้างก่ออิฐหนาฉาบปูน หลังคาทรงจั่ว และทรงปั้นหยาคลุมด้วยกระเบื้องดินเผา กระเบื้องลอนคู่และสังกะสี เน้นการตกแต่งลวดลายปูนปั้น และ 2) รูปแบบสมัยใหม่เป็นการปรับเปลี่ยนรูปลักษณะภายนอกไปตามกระแสนิยมในช่วงเวลานั้น ลักษณะโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ผังก่ออิฐครึ่งแผ่นฉาบปูน หลังคารูปทรงหมาแหงนหรือทรงจั่วแบบต่างๆ และหลังคาคอนกรีต โครงสร้างหลังคาใช้เหล็กรูปพรรณมุงด้วยสังกะสี กระเบื้องลอนคู่และคอนกรีต ไม่เน้นการตกแต่งลวดลาย โดยตึกแถวที่ทำการศึกษานี้ทั้ง 2 รูปแบบมีลักษณะแผนผังการใช้พื้นที่คล้ายคลึงกัน คือ ผังพื้นที่เหลี่ยมผืนผ้าด้านหน้าขนาบกับแนวถนนแบ่งความกว้างช่วงเสาประมาณ 3.00-4.50 เมตร และมีความลึกประมาณ 16.00-24.00 เมตร ส่วนความสูงระหว่างชั้นประมาณ 3.50-4.00 เมตร การใช้พื้นที่ชั้นล่างเพื่อกิจกรรมค้าขาย บริการและเก็บสินค้า ส่วนชั้นบนใช้เพื่ออยู่อาศัย

ตึกแถวในย่านเมืองเก่าท่าแขก เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่รับเอาลักษณะทางสถาปัตยกรรมจากอิทธิพลจากฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา ตึกแถวเหล่านี้มีคุณค่าและความสำคัญขององค์ประกอบทางกายภาพในย่านเมืองเก่าแห่งนี้สำหรับข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้ ถือเป็นขั้นตอนแรกในกระบวนการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์ องค์ความรู้

* สาขาวิศวกรรมโยธา คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร จ.สกลนคร 47160

** สาขาสถาปัตยกรรม คณะศิลปกรรมและออกแบบอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จ.นครราชสีมา 30000

* Civil Engineering Department, Faculty of Industry and Technology, Rajamangala University of Technology Isan Sakon Nakhon Campus, Sakon Nakhon 47160, Thailand.

** Architecture Department, Faculty of Fine Arts and Industrial Design, Rajamangala University of Technology Isan, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand

Corresponding author E-mail: pakorn.pong@gmail.com*

ที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาหาแนวทางอนุรักษ์ตึกแถว โดยเจ้าของและผู้เช่าตึกแถวให้ความสนใจ เรื่องการอนุรักษ์ ซึ่งความเห็นส่วนใหญ่ต้องการรักษารูปด้านหน้าอาคารให้เหมือนเดิม และอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยวางแผนการอนุรักษ์ด้วยวิธีการ และขั้นตอนที่เป็นสากล เพื่อพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ในย่านเมืองเก่าท่าแขก เชื่อมโยงกับย่านเมืองเก่าสะหวันนะเขตและจังหวัดนครพนมต่อไป

Abstract

Thakhek old town is a traditional and historical center of the commercial street. The row houses in this area were built to accommodate commercial and residential activities, possessing key values in linking the past economic and socio-cultural history with the present. This article was aimed at studying architectural characteristics of the row houses in Thakhek old town by means of research and documentary investigations, field survey, observation and interview. The data was analyzed in terms of architectural features regarding the use of space, façades, materials and structures. The findings revealed two styles of the row houses: 1) The French colonial style influenced by the western style mixed with Vietnamese construction techniques – The buildings were constructed with thick plaster, having gable roof, hipped roof covered with terracotta tiles, corrugated fiber-cement roof, or zinc roof, and wall stucco decoration. 2) The modern style, with the exterior form changed with the mainstream trend at that time – The buildings were constructed with reinforced concrete, half-brick plastered walls, shed roof or low gable roof supported with ornamental iron and covered with metal sheet, corrugated cement tiles or concrete with no specific patterns. In terms of building function and the use of space, both styles have a similar floor plan, i.e., the front rectangular area is parallel to the road with a pillar-to-pillar width of 3.00-4.50 m, a depth of 16.00-24.00 m, and a height of each floor of 3.50-4.00 m. The first floor is used for commercial activities and storage, while the upper floor is for living.

The row houses in Thakhek old town are important cultural heritage influenced by architectural characteristics of France and the United States of America. Their physical elements are of values and importance in the old town. The information derived from this study forms the initial step for urban and historical conservation processes. Moreover, the valuable information obtained will be used as the database for the study of appropriate conservation model of row houses. The owners of these houses are interested in conservation and most would like to retain the front facades of the building. They would like relevant organizations to plan the conservation procedures based on an international approach and process in order to develop the area as a tourism attraction that links with the Savannakhet old town and Nakhonpanom in Thailand in the future.

คำสำคัญ: ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ตึกแถวอาณานิคม ย่านเมืองเก่าท่าแขก

Keywords: Architectural characteristic, Colonial row houses, Thakhek old town

บทนำ

กฎบัตรและมาตรฐานระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม (Historic and architecture areas) เป็นการรวมกันของกลุ่มอาคาร โครงสร้างและที่ว่าง ในพื้นที่ทางโบราณคดี จนเกิดเป็นการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมเมืองหรือชนบท มีคุณค่าที่ยอมรับในด้านโบราณคดี สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ สุนทรียภาพหรือสังคม (ICOMOS and the Authors, 1993e, p. 108) ย่านเมืองเก่าในพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์หลายแห่งกำลังเกิดปัญหา ที่เกิดจากการพัฒนาเมือง โดยใช้เทคโนโลยีและการก่อสร้างอาคารรูปแบบสมัยใหม่ ซึ่งอาจส่งผลทำให้เมืองประวัติศาสตร์สูญเสียคุณค่าและอัตลักษณ์ ดังบทความที่วรรณศิลป์ พีรพันธุ์ (Peerapun, 2010, p. 3) ได้กล่าวว่า สำหรับพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ในภูมิภาคอินโดจีน เกิดขึ้นจากความต้องการขยายอาณานิคมของฝรั่งเศส เพื่อผลประโยชน์ทางการค้าและเผยแพร่ศาสนา ฝรั่งเศสได้ครอบครองประเทศเวียดนามและกัมพูชาได้ทั้งหมดในปี พ.ศ. 2426 และฝรั่งเศสยังได้ค้นหาเส้นทางการค้ากับจีนผ่านทางแม่น้ำโขง (Hall, 1983, pp. 794-795) จนนำไปสู่การอ้างสิทธิในดินแดนลาวทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ประเทศลาวตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2436

ในอดีตชาวลาวตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมแก่การดำรงชีวิต การสัญจร มีความเชื่อและวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำ ต่อมาประเทศลาวตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ได้แต่งตั้งให้ชาวฝรั่งเศสเป็นเจ้าแขวง เจ้าเมือง และได้นำวิทยาการด้านวางผังเมืองมาใช้ โดยเฉพาะบริเวณศูนย์กลางของเมืองสำคัญ (Lao National Committee, 2002) รวมทั้งได้นำรูปแบบการสัญจรทางถนนเข้ามาใช้ เพื่อลดบทบาทการสัญจรทางแม่น้ำโขงลง สำหรับการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภค ถนนหนทางและอาคารต่างๆ นั้น เริ่มแรกฝรั่งเศสเป็นผู้ออกแบบและควบคุมงานโดยใช้แรงงานจากกลุ่มกบฏชาวลาว ส่งผลให้เมืองสำคัญต่างๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพไปจากเดิม ส่วนงานสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นของลาว แต่เดิมสร้างเพื่อการอยู่อาศัยเป็นหลักมีลักษณะความเรียบง่ายใช้วัสดุจากธรรมชาติมาก่อสร้าง ภายหลังอาคารถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อการค้าผสมผสานกับการอยู่อาศัยจึงเกิดเป็นอาคารตึกแถว (Row house) ซึ่งในสารานุกรมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโลก (Encyclopedia of vernacular architecture) (Oliver, 1998, p. 21) หมายถึง อาคารที่ใช้ทำการค้าขายและการอยู่อาศัยภายในอาคารหลังเดียวกัน โดยมากตึกแถวถูกสร้างอยู่ริมแนวถนนสายหลัก ถนนรองและถนนซอย เพื่อความสะดวกในการค้าขายจนทำให้เกิดเป็นเมือง (Mixay, Lafont, Glendinning, Engelhardt, Greck, et al., 2004) สำหรับเมืองเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของประเทศลาวภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส พบหลักฐานกลุ่มตึกแถวรูปแบบอาณานิคม ถูกสร้างขึ้นบริเวณย่านถนนการค้าตามแนวถนนสายหลักของเมือง ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างเมืองที่คล้ายกันได้แก่ เมืองหลวงพระบาง เมืองหลวงเวียงจันทน์ เมืองท่าแขก เมืองสะหวันนะเขต และเมืองจำปาสัก (ภาพที่ 1) ซึ่งอาคารเหล่านี้มีลักษณะเฉพาะ (Characteristics) ตามความหมายของซูวิทย์ สุจฉายา (Suchaya, 2009, p. 8) คือ ส่วนประกอบหลักของอาคารที่เป็นโครงสร้าง หลังคา ประตู หน้าต่าง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับภูมิประเทศและกระแสนวัฒนธรรม

Figure 1 Styles of row houses in historical cities of Lao PDR

ย่านเมืองเก่าท่าแขกเป็นย่านถนนการค้าดั้งเดิม ซึ่ง ยงธนิษฐ์ พิมลเสถียร (Pimolsathein, 2556, p. 105) กล่าวถึง การตั้งถิ่นฐานย่านถนนการค้า (Main Commercial street) คือ กลุ่มอาคารที่ตั้งอยู่ตามแนวถนนหรือย่านพาณิชย์กรรมหลักของเมืองมาแต่ดั้งเดิม ขณะที่ ปุณยวีร์ เต็มธนานันท์ (Temtananan, 2011, p. 9) กล่าวถึงความสำคัญของตึกแถวว่าเป็นเครื่องบ่งชี้ความเจริญเติบโตของเมืองได้ชัดเจนที่สุด จึงถูกสร้างติดถนนสายหลักเกือบทั้งหมดทำให้เกิดเป็นย่านการค้า รูปแบบการวางผังของตึกแถวย่านเมืองท่าแขกเป็นการวางผังแบบเส้นตรง (Linear pattern) มีลักษณะขนานไปตามถนนเจ้าอนุวงศ์ (ถนนสายหลักของย่าน) และถนนกูรวงศ์ ส่วนตึกแถวบริเวณหัวมุมทางแยกเป็นการวางผังแบบผสม (Mixed pattern) ตึกแถวเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายทางการค้าที่เกิดจากการเปลี่ยนผ่านของวัฒนธรรมและชาติที่เข้ามาครอบครอง พัฒนาไปสู่วิถีชีวิตแบบชุมชน และยังแสดงถึงพัฒนาการของเมืองผ่านสถาปัตยกรรมรูปแบบอาณานิคมได้อย่างชัดเจนที่สุด (Mixay, et al., 2004) ด้วยการออกแบบและการก่อสร้างอย่างปราณีต แต่เดิมตึกแถวเหล่านี้ใช้สำหรับการค้าขายและอยู่อาศัย เป็นการใช้แบบตรงไปตรงมาตามความหมายของ ปุณยวีร์ เต็มธนานันท์ (Temtananan, 2011, p. 10) บริเวณย่านเมืองเก่านี้อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลเมืองท่าแขก เป็นศูนย์กลางการปกครอง การค้าขาย การบริการและการคมนาคม มีทางหลวงแห่งชาติหมายเลข 13 เป็นถนนสายหลักของประเทศลาว และทางหลวงหมายเลข 12 ใช้เชื่อมต่อกับประเทศเวียดนาม ด้วยที่ตั้งของเมืองติดกับแม่น้ำโขง ทำให้เมืองท่าแขกมีบทบาทสำคัญด้านการค้ากับจังหวัดนครพนม ของประเทศไทย ในพื้นที่ย่านเมืองเก่าแห่งนี้มีองค์ประกอบด้านจินตภาพเมือง (Image ability) โดยมีลักษณะทางกายภาพของเมือง 5 ด้าน ได้แก่ 1) เส้นทาง (Paths) เข้าถึงย่านได้สะดวกมีถนนสายหลัก คือ ถนนเจ้าอนุวงศ์ และถนนกูรวงศ์ ถนนสายรอง คือ ถนนเศรษฐาธิราช และถนนซอยต่างๆ 2) ขอบ (Edges) มีแนวถนนหน่อแก้วไขโกสี คลองสะคามและแม่น้ำโขงเป็นขอบเขตของพื้นที่ 3) ย่าน (Districts) เป็นศูนย์กลางการค้าเก่า 4) ศูนย์รวมกิจกรรม (Node) หรือใจกลาง (Core) คือ ลานน้ำพุสี่แยกถนนเจ้าอนุวงศ์ตัดกับถนนกูรวงศ์ และ 5) จุดหมายตา (Landmark) คือ ศาลาอนุสรณ์บริเวณลานน้ำพุ (Lynch, 1960)

ปัจจุบันตึกแถวบางหลังมีการเปลี่ยนแปลงการใช้งาน เพื่อบริการนักท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ฯลฯ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลต่อการใช้งาน รูปแบบ วิธีการค้าเดิม ลักษณะความเป็นชุมชนและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของเมือง ตึกแถวในย่านนี้บางหลังถูกรื้อถอน เนื่องจากสภาพทรุดโทรมตามกาลเวลา และเพื่อสร้างตึกแถวรูปแบบใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกายภาพของเมืองในภาพรวม บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวในพื้นที่ย่านเมืองเก่าท่าแขก โดยเฉพาะตึกแถวรูปแบบอาณานิคมที่ตั้งอยู่ตามถนนสายหลักของย่าน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการพิจารณาหาแนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมต่อไป

Figure 2 Khammouane location in Lao PDR
ที่มา: <http://asiapacific.anu.edu.au/maponline/base-maps/laos-base>

Figure 3 Thakhek boundary, Khammouane, Lao PDR
ที่มา: <http://www.maphill.com/laos/khammouane/simple-maps/gray-map/>

พัฒนาการตึกแถวย่านเมืองท่าแขก

ในสมัยก่อนอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ศูนย์กลางของแขวงคำม่วน คือ เมืองหินบูนตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองท่าแขกในปัจจุบัน (ภาพที่ 3) เมืองแห่งนี้มีทำเลที่ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและแร่ธาตุสำคัญมากมาย มีอาชีพดั้งเดิม คือ การทำการเกษตรและประมง (Anolac, 2002, p. 128) ภายหลังจากที่ฝรั่งเศสได้เข้ายึดครองเมืองหินบูนใน ปี พ.ศ. 2436 เมืองนี้จึงกลายเป็นศูนย์กลางด้านการขนส่งสินค้าและการคมนาคมทางเรือ และเนื่องจากสภาพที่ตั้งของเมืองหินบูนอยู่ริมแม่น้ำ ทำให้ตลิ่งถูกน้ำกัดเซาะพังทลายลงเรื่อยๆ ประกอบกับเมืองตั้งอยู่ห่างไกลทำให้เกิดความล่าช้าการติดต่อประสานงานด้านต่างๆ ฝรั่งเศสจึงได้ย้ายที่ตั้งลงมาอยู่ที่เมืองท่าแขกของแขวงคำม่วน ในปี พ.ศ. 2454 เมืองท่าแขกเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มายาวนาน เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรฟูนันและเจนละ ปัจจุบัน คือ บริเวณวัดศรีโคตรบวรน์ แต่เดิมลักษณะการตั้งถิ่นฐานของเมืองตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขงและคลองสะคาม สำหรับคำว่า “ท่าแขก” ตามบันทึกของ ดวงไข หลวงพะสี (Luangphasi, 1992, p. 206) ว่าเป็นชื่อที่ชาวลาวใช้เรียก “แขก” คือ พ่อค้าชาวอินเดียที่ล่องเรือมาขึ้นฝั่งบริเวณท่าเรือของเมือง เพื่อนำสินค้ามาขายจึงทำให้เรียกกันติดปากกันเรื่อยมา เกิดเป็นคำพูดที่ได้รับความนิยมกันกว้างขวางกลายเป็นชื่อของ “เมืองท่าแขก” มาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากที่ฝรั่งเศสได้ย้ายศูนย์กลางการปกครองมาอยู่เมืองท่าแขก ได้เริ่มทำการพัฒนาเมืองโดยออกแบบวางผังเมืองให้เป็นรูปแบบเส้นตาราง (Block grid) ตามแนวคิดของ ศรีศักร วัลลิโภดม (Walaliphom, 2000) และฝรั่งเศสได้ทำการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมทางถนนสายหลัก สายรองและถนนซอย (Mixay, et al., 2004) (ภาพที่ 4 และภาพที่ 5) ถือเป็นการวางผังที่แสดงถึงการเชื่อมโยงกับพื้นที่แม่น้ำสู่ถนนหลัก สอดคล้องกับวีระ อาโนลัก (Anolac, 2002, p. 36) ที่กล่าวว่า นอกจากการพัฒนาโครงข่ายถนนแล้ว ฝรั่งเศสยังได้ก่อสร้างสำนักงาน อาคารองค์การสำคัญ บ้านพักอาศัยของผู้ในระดับและผู้บริหาร เป็นผลทำให้เมืองท่าแขกกลายเป็นศูนย์กลางด้านการปกครอง

ด้านเศรษฐกิจและการคมนาคม ส่วนชาวนววิทย์ สุขพร (Sukporn, 2015, p. 152) ได้กล่าวถึง แรงงานที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเมืองท่าแขก คือ แรงงานชาวเวียดนามที่อพยพมาจากเมืองฮาติง ฮานอย และเมืองเว้ เนื่องจากการถูกกดขี่อย่างรุนแรงจากฝรั่งเศสรวมทั้งภาวะการขาดแคลน โดยแรงงานส่วนมากมีความขยันและมีความสามารถหลายด้านทั้งการค้าขาย ประมง ขาวนา รวมถึงช่างฝีมือด้านงานก่อสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับ ขวลิขิต อธิปัตย์กุล (Atipattayakul, 2013, p. 42) ที่กล่าวว่า แรงงานเหล่านี้มีความชำนาญงานก่อสร้างโดยบางส่วนมีพื้นฐานในสมัยที่สร้างพระราชวังเว้ และมีแรงงานบางส่วนทำงานด้านงานเอกสารและงานแปลภาษาให้กับฝรั่งเศส เป็นผลทำให้เมืองท่าแขกมีความเจริญเติบโตจนเกิดการขยายตัวมากขึ้นในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2473-2486 (Evans, 2006)

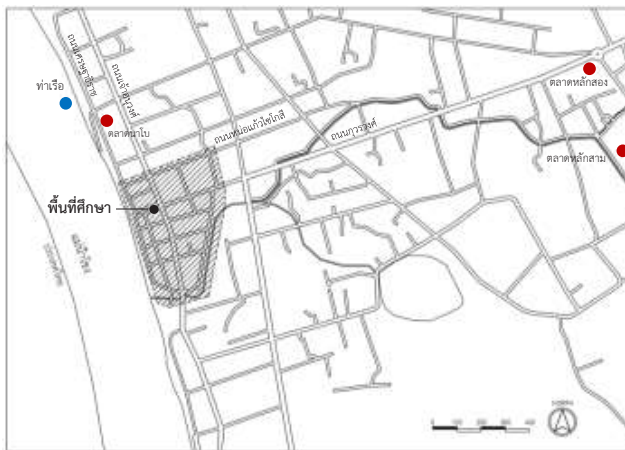

Figure 4 The study area

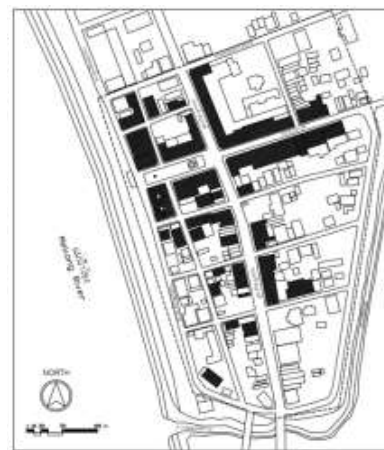

Figure 5 Row house location in Thakhek old town

ตึกแถวในพื้นที่ย่านเมืองเก่าท่าแขกส่วนใหญ่มีอายุประมาณ 75-100 ปี ซึ่งเป็นอาคารที่แสดงออกถึงคุณค่าทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม คุณค่าทางอายุ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ของสถานที่ ตึกแถวในย่านนี้ถูกสร้างขึ้นพร้อมกับการพัฒนาเมืองแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรกในช่วงปี พ.ศ. 2463-2483 ในช่วงนี้ตึกแถวสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักอาศัยเป็นหลัก ในบริเวณตลาดที่ติดกับท่าเรือและระยะที่สองในช่วงปี พ.ศ. 2483-2493 เป็นช่วงการขยายตัวของเมืองการก่อสร้างตึกแถวส่วนมากอยู่บริเวณสองฝั่งถนนเจ้าอนุวงศ์และถนนกวรวงศ์ มีการแบ่งพื้นที่สำหรับการค้าขายและอยู่อาศัย (Department of Architecture, 1995) ในช่วงนี้ลักษณะตึกแถวเกิดการผสมผสานรูปแบบโดยชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ออกแบบและใช้ช่างชาวเวียดนามเป็นผู้ก่อสร้าง จากข้อมูลงานวิจัยของ วีระ อาโนลัก (Anolac, 2002, p. 36) ระบุว่า โครงสร้างตึกแถวก่อด้วยอิฐหนารับน้ำหนักฉาบด้วยปูนขาวใช้ผนังด้านข้างร่วมกัน โครงสร้างหลังคาเป็นไม้เนื้อแข็งมุงด้วยกระเบื้องดินเผา มีลักษณะโดดเด่นด้านหน้า คือ มีระเบียงขนาดเล็กตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นตามความเชื่อของชาวจีน จนถึงช่วงปลายปี พ.ศ. 2493 ประเทศลาวได้รับการถ่ายโอนการปกครองจากฝรั่งเศส และในช่วงเวลานี้เองได้เกิดการสู้รบระหว่างฝ่ายคอมมิวนิสต์ลาว โดยส่วนใหญ่เป็นคนลาวที่อาศัยในเวียดนามกับรัฐบาลราชอาณาจักรลาว โดยทั้งสองฝ่ายต่างได้รับการสนับสนุนอาวุธสงครามจากสหรัฐอเมริกา เป็นสาเหตุทำให้สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทด้านการปกครองในประเทศลาว และเมืองท่าแขกอยู่ระยะเวลานึง ลักษณะตึกแถวที่สร้างในสมัยนี้เป็นรูปแบบสมัยใหม่ (Modern) คือ สร้างขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2493-2518 มีอายุประมาณ 60-75 ปี ตึกแถวส่วนใหญ่สูงสองชั้นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ไม่เน้นการตกแต่งและการประดับลวดลาย โดยการวางผังและการใช้พื้นที่ยัง

คงเน้นสำหรับการค้าขายและพักอาศัย จนกระทั่งปี พ.ศ. 2518 ประเทศลาวจึงได้รับเอกราชจากสหรัฐอเมริกา และเปลี่ยนระบอบการปกครองจากราชอาณาจักรลาวเป็นระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ภายหลังจึงได้สถาปนาประเทศเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) การบริหารประเทศในระยะแรกได้นำนโยบายแบบเศรษฐกิจธรรมชาติมาใช้ ทำให้งานก่อสร้างและการขยายตัวของเมืองท่าแขกเกิดการชะลอตัว สำหรับตึกแถวที่สร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา มีรูปแบบที่หลากหลายโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กสูง 2-4 ชั้น สัดส่วนและการตกแต่งมีลักษณะเรียบง่ายเน้นการก่อสร้างที่ง่ายและรวดเร็ว มีการนำวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่เข้ามาใช้ เช่น หลังคาเหล็ก ผนังกระจกอลูมิเนียม เป็นต้น

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2539 จากข้อมูลงานวิจัยของ วีระ อาโนลัก (Anolac, 2002, p. 36) ระบุว่าการศึกษาการที่รัฐบาลลาวได้นำนโยบายพัฒนาด้านเศรษฐกิจเปิดประตูสู่โลกภายนอก ทำให้เมืองท่าแขกกลายเป็นศูนย์กลางอันดับสองของ สปป.ลาวเหมือนกับเมืองหลวงพระบาง สะหวันนะเขต และจำปาสัก ทั้งยังมีเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าระหว่างประเทศเวียดนามและประเทศไทย ด้วยศักยภาพดังกล่าวทำให้เมืองท่าแขกขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงปี พ.ศ. 2535-2538 และเพื่อเป็นการรองรับการขยายตัวคณะกรรมการแขวงคำม่วนและสถาบันการศึกษาฝั่งเมือง ได้จัดทำผังเมืองรวมเมืองท่าแขกและบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา รูปแบบตึกแถวในย่านนี้จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย (ภาพที่ 6)

Figure 6 Architectural styles of buildings in Thakhek old town that changed with the periods

วิธีการศึกษา

การศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวย่านเมืองเก่าท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว แบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เพื่อนำมาอ้างอิงที่มาของอิทธิพลที่ส่งผลต่อรูปแบบและพัฒนาการของตึกแถว 2) การลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม จากการบันทึก ถ่ายภาพ รั้ววัดและเขียนแบบ แผนผัง การใช้พื้นที่ รูปด้านหน้า (Facade) วัสดุและโครงสร้าง เพื่อทราบถึงรูปแบบและพัฒนาการทางสถาปัตยกรรม 3) การสัมภาษณ์เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร เพื่อทราบถึงความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงการใช้งานอาคาร และ 4) การวิเคราะห์ สรุปและเสนอแนะ โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ลักษณะทางกายภาพของตึกแถว ว่ามีพัฒนาการที่สอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแต่ละรูปแบบ ที่มีปรากฏในพื้นที่ย่านเมืองเก่าแถบกลุ่มน้ำโขง สำหรับการเลือกกรณีศึกษาใช้วิธีการสำรวจคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยอายุ และรูปแบบ ที่สามารถเป็นตัวแทนของตึกแถวในช่วงเวลาตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของย่าน พิจารณาลักษณะ กายภาพของตึกแถวที่มีความสมบูรณ์และมีคุณค่าแก่การศึกษา ได้แก่ ตึกแถวแบบอาณานิคมและตึกแถวสมัยใหม่ ที่ตั้งอยู่สองฝั่งของถนนเจ้าอนุวงศ์และถนนกวรวงค์เป็นหลัก

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวในพื้นที่ย่านเมืองเก่าท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ปกครอง พินบนปฺโรจน์ และ สุรน กองศักดิ์ตระกูล

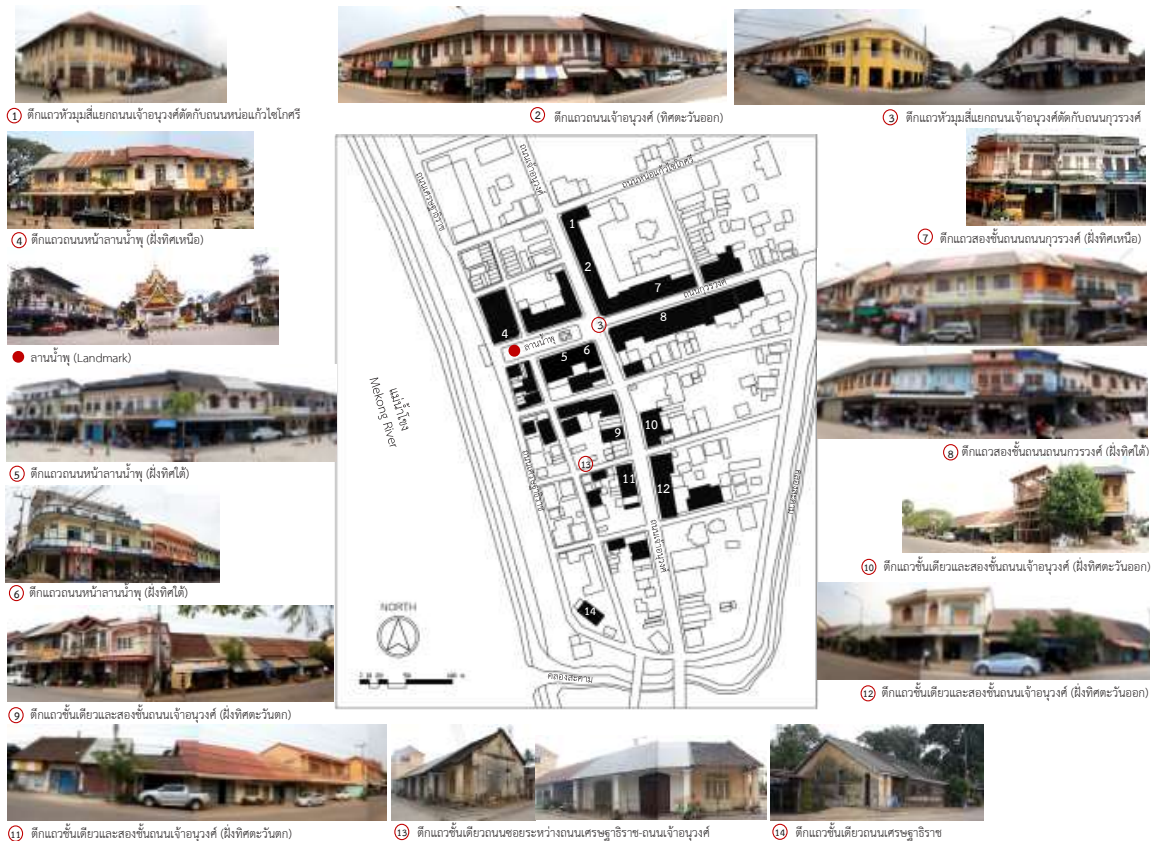

Figure 7 Locations and plans of the row houses in the Case Study

การทบทวนวรรณกรรม

ในบทความนี้ได้ทำการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยอีสานที่รับอิทธิพลช่างชาวเวียดนาม ของ ชาญวิทย์ สุขพร (Sukporn, 2015) ทำให้ทราบถึงความชำนาญของกลุ่มช่างชาวเวียดนาม ที่เคยก่อสร้างอาคารแบบตะวันตกในสมัยที่ประเทศเวียดนามตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส พบว่ากักบัววัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งเป็นรากฐานเดิมของช่างชาวเวียดนาม และเมื่อช่างเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในการออกแบบและก่อสร้างสมัยอีสาน จึงเกิดการผสมผสานรูปแบบสถาปัตยกรรมที่จนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ สำหรับการศึกษาอาคารแบบอาณานิคมในภาคอีสานของ ชวลิต อธิปัตย์กุล (Atipattayakul, 2019) ทำให้ทราบถึงคุณลักษณะของรูปแบบอาคาร เทคนิคก่อสร้าง แนวคิด กระบวนการออกแบบ พัฒนาการการก่อสร้างของยุคสมัยที่เกี่ยวข้องกับอาคารแบบอาณานิคมในภาคอีสาน จากการศึกษางานวิจัยของ วีระ อาโนลัก (Anolac, 2002) ได้เสนอมาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาตึกแถวในเมืองเก่าท่าแขกไว้ดังนี้ 1) รูปแบบตึกแถวที่ได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเศสควรใช้วิธีการปฏิสังขรณ์ และ 2) รูปแบบตึกแถวสมัยใหม่ควรใช้วิธีการการฟื้นฟูสภาพ โดยทั้ง 2 มาตรการต้องให้หน่วยงานและคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม สำหรับการประเมินลักษณะคุณค่าของตึกแถวย่านเมืองเก่าท่าแขก คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของตึกแถวย่านเมืองเก่าท่าแขกซึ่ง UNESCO (Feilden & Johilehto, 1998) ใน 2 มิติ ได้แก่ 1) คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural value) และ 2) คุณค่าทางสังคม

และเศรษฐกิจร่วมสมัย (Contemporary socio-economic value) เพื่อศึกษาตึกแถวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมหรือความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรม

จากการศึกษาลักษณะตึกแถวในย่านเมืองเก่าฮานอย (Hanoi ancient quarter management department) พบว่า ลักษณะเด่นของตึกแถว ที่ได้รับอิทธิพลการวางผังและใช้พื้นที่มาจากจีนตอนใต้ ตึกแถวหันหน้า ออกถนนมีความลึกค่อนข้างมาก พื้นที่ชั้นล่างส่วนหน้าใช้สำหรับการค้าและบริการ ส่วนหลังและชั้นบนใช้พื้นที่เพื่ออยู่อาศัย รูปแบบการตกแต่งแบบจีนผสมตะวันตก ส่วนการศึกษาตึกแถวในย่านเมืองเก่าหลวงพระบาง ในงานวิจัยของ อดุล ชัยมณี (Chaimanee, 2016) พบว่า ตึกแถวถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มพ่อค้าชาวจีน ผสมผสานรูปแบบอาณานิคม จีนและเวียดนาม ซึ่งตึกแถวในย่านนี้ไม่นิยมสร้างต่อเนื่องเรียงแถวยาวมากนัก เนื่องจากตึกแถวบางส่วนถูกดัดแปลง มาจากบ้านเดี่ยว และการศึกษาลักษณะตึกแถวย่านเมืองเก่านครพนม ในงานวิจัยของ ธวัชชัย ศรีแก้ว (Srikeaw, 2015) พบว่า ตึกแถวดั้งเดิมในย่านนี้มีรูปแบบของอิทธิพลจีนผสมพื้นถิ่น การใช้พื้นที่ที่มีผังพื้นแบบจีนผสมกับลักษณะ ภายนอกแบบตะวันตก ภายหลังได้ปรับเปลี่ยนตามกระแสนิยมเป็นรูปแบบอิทธิพลตะวันตก จากการศึกษาลักษณะ ตึกแถวทั้ง 3 พื้นที่ พบว่ารูปแบบกายภาพและแบบแผนการจัดวางพื้นที่ใช้สอยของตึกแถวมีความคล้ายคลึงกัน โดยส่วนใหญ่มีรูปแบบมาจากประเทศจีนทางตอนใต้ ซึ่งแบบแผนตึกแถวดังกล่าวได้กระจายตัวไปพร้อมกับการสร้าง เมือง เกิดเป็นอัตลักษณ์สำคัญในพื้นที่เมืองที่มีความหนาแน่นของกิจกรรมการค้าขายสินค้า สำหรับรูปแบบที่รับเอา อิทธิพลจากอาณานิคมฝรั่งเศส คือ ก่อสร้างโดยใช้เทคนิคผนังรับน้ำหนัก การตกแต่งประดับซุ้มวงโค้ง มีปูนปั้นเหนือ หน้าต่าง มีการทำระเบียงเป็นช่องวงรีและสี่เหลี่ยมโดยเฉพาะบริเวณด้านหน้าอาคารและมีการทำบานประตู บานหน้าต่างเป็นลักษณะเกล็ดไม้ทรงสูง โดยใช้ช่างชาวเวียดนามเป็นแรงงานหลักในการก่อสร้าง

Table 1 Architectural styles of row houses in the old town and the vicinity

ตึกแถวย่านเมืองเก่าฮานอย	ตึกแถวย่านเมืองเก่าหลวงพระบาง	ตึกแถวย่านเมืองเก่านครพนม	ตึกแถวย่านเมืองเก่าท่าแขก
 ที่มา: https://daytourshanoi.com/guide/old-quarter-hanoi/ ตึกแถวมี 3 รูปแบบ คือ รูปแบบพื้นถิ่นแยกเป็นหลัง รูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส เน้นการตกแต่งลวดลาย และรูปแบบสมัยใหม่ การวางผังเป็นแถวยาว ด้านหน้าแคบ แต่มีความลึกมาก ผังพื้นภายในคงลักษณะแบบจีน	 ที่มา: Chulasai et al., 2014 ตึกแถวมี 2 รูปแบบ รูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส ผสมผสานวัสดุท้องถิ่นและรูปแบบสมัยใหม่ ตึกแถวบางหลังดัดแปลงจากบ้านเดี่ยว การวางผังตึกแถวเป็นระเบียบและมีแบบแผนตามโครงสร้างใหม่ของเมืองแบบอาณานิคม	 ตึกแถวมี 3 รูปแบบ คือ รูปแบบอิทธิพลจีนผสมอิทธิพลพื้นถิ่น รูปแบบอิทธิพลตะวันตก และรูปแบบสมัยใหม่ พื้นที่ใช้สอยเป็นไปตามแบบแผนของผังพื้นที่สะท้อนลักษณะการอยู่อาศัยในปัจจุบัน	 ตึกแถวมี 2 รูปแบบ คือตึกแถวแบบอาณานิคมฝรั่งเศสและสมัยใหม่ วางผังด้านหน้าขนาน แนวถนนสายสำคัญและสร้างห้องแถวต่อเนื่องกันเป็นจำนวนมาก การใช้พื้นที่ชั้นล่างเพื่อการค้าขายและบริการ ชั้นบนเพื่อการอยู่อาศัย

สรุปประเด็นจากการทบทวนวรรณกรรมได้ดังนี้ ในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสช่างชาวเวียดนามเป็นแรงงานก่อสร้างอาคารรูปแบบอาณานิคมให้กับฝรั่งเศสหลายหลังจนเกิดความชำนาญ ทำให้สามารถผสมผสานรูปแบบจากฝรั่งเศสเข้ากับคติความเชื่อดั้งเดิมของเวียดนาม ซึ่งมีรากฐานจากวัฒนธรรมของจีนในอดีต การอพยพของช่างชาวเวียดนามมายังประเทศลาว ตามเมืองสำคัญต่างๆ ก่อนที่จะเข้าสู่ประเทศไทยบริเวณภาคอีสานพื้นที่จังหวัดริมแม่น้ำโขง จึงทำให้เกิดรูปแบบตึกแถวแบบอาณานิคมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะการวางผังพื้นที่และการใช้พื้นที่ภายในนั้น ด้านหน้าตึกแถววางขนานกับถนน พื้นที่ส่วนแรกเน้นกิจกรรมการค้าขายและบริการ ถัดเข้าไปจะเป็นส่วนรับแขกและพักผ่อน ด้านในสุดเป็นพื้นที่ครัว ห้องส้วมและพื้นที่เก็บสินค้า ส่วนชั้นบนเป็นพื้นที่พักอาศัยและเก็บสินค้า

ผลการศึกษา

1. สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าท่าแขก

ปัจจุบันย่านเมืองเก่าท่าแขกเป็นศูนย์กลางการค้าขาย มีการดำเนินชีวิตแบบธุรกิจการค้าขายโดยส่วนมากเป็นการค้าขายสินค้าจากตึกแถว รวมถึงการให้บริการ เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟ สำนักงาน ร้านบริการเสริมสวย คลินิก โกดังเก็บสินค้า ซึ่งการประกอบกิจกรรมดังกล่าวเน้นการใช้พื้นที่ชั้นล่าง ตึกแถวเหล่านี้มีลักษณะพิเศษที่แสดงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ตึกแถวส่วนใหญ่มีเจ้าของเป็นชาวลาว รองลงมาเป็นชาวเวียดนามและส่วนน้อยเป็นชาวจีน ซึ่งตึกแถวเหล่านี้มีคุณค่าสำคัญต่อการบอกเล่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ขณะเดียวกันระบบเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและการค้าขายถือเป็นจุดแข็งของย่านแห่งนี้ ทำให้ตึกแถวบางหลังถูกดัดแปลงการใช้พื้นที่เพื่อรองรับธุรกิจบริการการท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นพัฒนาการทางรูปแบบของตึกแถวจากอดีตจนถึงปัจจุบันควบคู่กับระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย

2. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวในย่านเมืองเก่าท่าแขก

ผลจากการสำรวจพบว่า ตึกแถวส่วนใหญ่มีรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศสร้อยละ 70 รองลงมาเป็นรูปแบบสมัยใหม่ร้อยละ 30 ตึกแถวส่วนใหญ่อยู่ในสภาพปานกลาง คือ มีรูปแบบภายนอกไม่สมบูรณ์นัก แต่ยังมีโครงสร้างแข็งแรงดี และมีการต่อเติมค่อนข้างน้อย ลักษณะการวางผังตึกแถวหันหน้าออกแนวถนนเพื่อความสะดวกต่อการค้าขาย ผลการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวย่านเมืองเก่าท่าแขก สามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

2.1 ตึกแถวรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส (French Colonial) คือ ตึกแถวที่สร้างขึ้นในสมัยที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองเมืองท่าแขกในช่วงปี พ.ศ. 2454-2493 ถือเป็นกลุ่มตึกแถวยุคแรกมีอายุประมาณ 75-100 ปี ประกอบด้วย

1) ตึกแถวชั้นเดียว A1 A2 และ A3 (ภาพที่ 9) มีลักษณะทางสถาปัตยกรรม คือ ขนาดความกว้าง 3.50-4.50 เมตร มีความลึก 12.00-14.00 เมตร สร้างต่อเนื่องประมาณ 4-6 ห้อง ทางเดินด้านหน้ามีหลังคาคลุม (Arcade) เพื่อเชื่อมระหว่างห้องแถวและเป็นพื้นที่ค้าขายสินค้า วางผังขนานกับถนนการใช้พื้นที่แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ด้านหน้าถ้าสำหรับพักอาศัยจะเป็นส่วนรับแขกและหากใช้สำหรับค้าขายก็ใช้พื้นที่ส่วนนี้ ส่วนที่ 2 เป็นห้องนอนและลานโล่งและส่วนสุดท้ายเป็นส่วนห้องครัวและห้องน้ำ รูปทรงหลังคาเป็นทรงจั่วในอดีตมุงกระเบื้องดินเผาภายหลังเปลี่ยนเป็นมุงสังกะสี ประตูด้านหน้าเดิมเป็นบานเฟี้ยมไม้เนื้อแข็งภายหลังเปลี่ยนเป็นบานเหล็กยึดและบานเหล็กม้วนเพื่อประโยชน์แก่กิจกรรมการค้าขาย โครงสร้างผนังรับน้ำหนักก่ออิฐหนาฉาบปูน สำหรับตึกแถวชั้นเดียวจากการสำรวจพบว่าหลงเหลืออยู่ไม่มากนัก เนื่องจากการเสื่อมสภาพของวัสดุและความต้องการที่ดินเพื่อสร้างอาคารรูปแบบใหม่

2) ตึกแถวสองชั้น (ภาพที่ 10-11) ลักษณะเด่นของตึกแถวมีอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสร้างตึกแถวที่มีความยาวต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก เพื่อให้การใช้ที่ดินเกิดความคุ้มค่าในพื้นที่เศรษฐกิจของเมือง (Anolac, 2002) ซึ่งตั้งอยู่ 2 ตำแหน่ง ได้แก่ กรณีศึกษา B1 และ B2 (ภาพที่ 10) ตั้งอยู่ขนานกับแนวถนนเจ้าอนุวงศ์และที่ตั้ง B3 และ B4 ตั้งอยู่ขนานกับแนวถนนกุ๊วรงค์ และ 2) การวางผังตึกแถวบริเวณหัวมุมถนนเจ้าอนุวงศ์ตัดกับถนนกุ๊วรงค์ มีความสอดคล้องกับบริบทของเมืองได้อย่างลงตัว โดยรายละเอียดของตึกแถวสองชั้นกรณีศึกษามีดังนี้

1. รูปแบบตึกแถวกรณีศึกษา B1 และ B2 (ภาพที่ 10) ด้านหน้าวางขนานกับถนนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ความกว้างช่วงเสา คือ 4.00-4.50 เมตร มีความลึก 16.00-20.00 เมตร สร้างเรียงแถวต่อเนื่องขนานกับแนวถนนเจ้าอนุวงศ์มีจำนวน 24 ห้อง ตึกแถวใช้งานเพื่อกิจกรรมค้าขายและบริการมีอยู่ 15 ห้อง โดยแบ่งพื้นที่ชั้นล่างเป็นร้านขายของชำและการบริการ เช่น สำนักงาน ร้านกาแฟ ร้านอาหารและร้านเสริมสวย ส่วนชั้นบนใช้เป็นที่พักอาศัย ห้องพักแบบโฮมสเตย์และห้องพักของโรงแรม มีตึกแถวปิดไว้ไม่มีการใช้งานอยู่จำนวน 4 ห้อง และใช้เพื่ออยู่อาศัยทั้งชั้นล่างและชั้นบนจำนวน 5 ห้อง รูปทรงหลังคาส่วนมากเป็นทรงจั่วและรูปทรงปั้นหยาในตำแหน่งหัวมุมถนน โครงสร้างผนังรับน้ำหนักก่ออิฐหนาฉาบปูน โครงหลังคาไม้เนื้อแข็งมุงด้วยกระเบื้องลอนคู่และสังกะสี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่โดดเด่นกรณีศึกษานี้ คือ ระเบียบด้านหน้าชั้นบนมี 3 ลักษณะ คือ 1) ระเบียบไม้ยื่นขนาดเล็กว้าง 1.00-1.20 เมตร ยื่นอยู่ช่วงกลางห้อง 2) ระเบียบไม้ยื่นขนาดกว้างเท่ากับห้องไม่มีเสารับ และ 3) ระเบียบปูนปั้นขนาดกว้างเท่ากับห้องมีเสากลมรับชายคา การตกแต่งระเบียบใช้ลวดลายศิลปะจีนและลวดลายเรขาคณิต ประตูละเอียดเป็นบานเหล็กยัด บานเหล็กม้วนและบานกระຈັກ ประตูและหน้าต่างชั้นบนเป็นบานเกล็ดไม้สี่เหลี่ยมทรงสูง ด้านบนและด้านล่างวงกบหน้าต่างตกแต่งด้วยบัวปูนปั้นแบบเส้นตรงและแบบโค้ง ชายคาตกแต่งด้วยค้ำยันไม้ สำหรับสีของผนังใช้โทนสีครีม เหลืองอ่อน น้ำตาลอ่อนและสีเขียวอ่อน

Figure 8 Location plans of the row houses in the Case Study

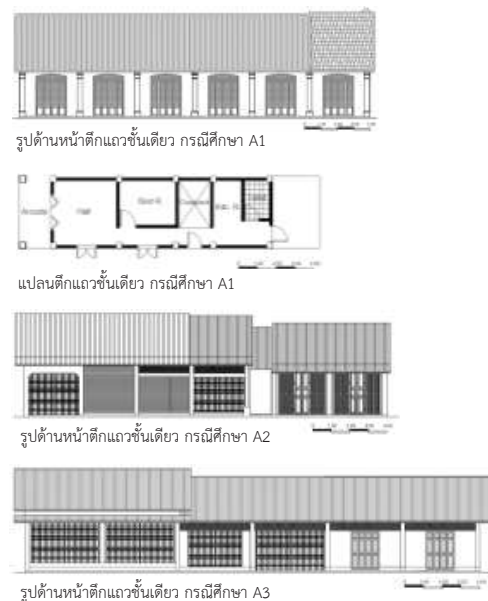

Figure 9 Characteristics of single-story row houses of the French Colonial style

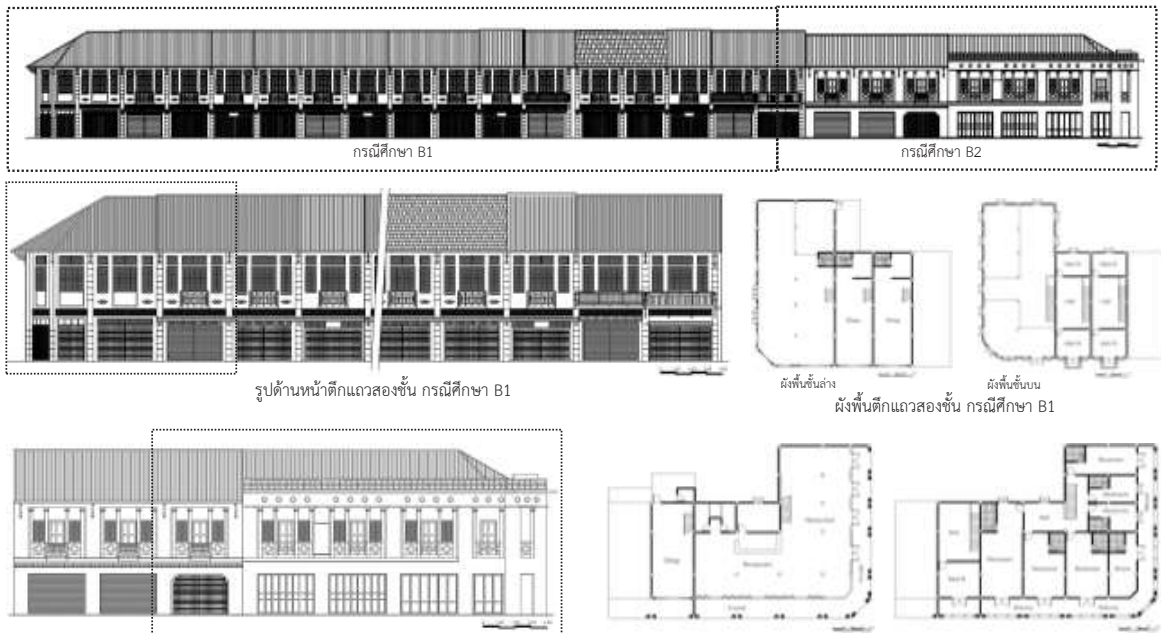

Figure 10 The front part and plans of the two-story row houses of the French Colonial style:
Case Study B1 and B2

2. รูปแบบตึกแถวกรณีศึกษา B3 และ B4 (ภาพที่ 11) ด้านหน้าวางขนานกับถนนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ความกว้างช่วงเสา คือ 3.50-4.00 เมตร มีความลึก 14.00-16.00 เมตร สร้างเรียงแถวต่อเนื่องขนานกับแนวถนน กว้างมีจำนวน 34 ห้อง การใช้ตึกแถวเพื่อกิจกรรมค้าขายและบริการมีอยู่ 24 ห้อง โดยแบ่งพื้นที่ชั้นล่างเป็นร้านขายของส่งและสินค้าเบ็ดเตล็ด รองลงมาใช้พื้นที่เพื่อการบริการ เช่น ร้านเสริมสวย ร้านกาแฟและคลินิก ส่วนชั้นบนใช้เป็นที่พักอาศัยและเก็บสินค้า มีตึกแถวปิดไว้ไม่มีการใช้งานอยู่จำนวน 2 ห้อง และใช้เพื่ออยู่อาศัยทั้งชั้นล่างและชั้นบนจำนวน 8 ห้อง รูปทรงหลังคาส่วนมากเป็นทรงจั่วและรูปทรงปั้นหยาในตำแหน่งหัวมุมถนน โครงสร้างผนังรับน้ำหนักก่ออิฐหนาฉาบปูน โครงหลังคาไม้เนื้อแข็งมุงด้วยกระเบื้องลอนคู่และสังกะสี องค์ประกอบตกแต่งที่โดดเด่นกรณีศึกษานี้ คือ ระเบียงด้านหน้าชั้นบนมี 2 ลักษณะ คือ 1) ระเบียงไม้ขนาดเล็กกว้าง 1.00-1.20 เมตร ยื่นอยู่ช่วงกลางห้อง 2) ระเบียงไม้ยื่นขนาดกว้างเท่ากับห้องไม่มีเสารับ วัสดุตกแต่งระเบียงประกอบด้วยไม้เนื้อแข็ง ปูนปั้น เหล็ก และลูกกรงเซรามิคเคลือบ ประตูละเอียดเป็นบานเหล็กยัด บานเหล็กม้วนและบานกระຈັກ ประตูและหน้าต่างชั้นบนเป็นบานเกล็ดไม้สี่เหลี่ยมทรงสูง ด้านบนและด้านล่างวงกบหน้าต่างตกแต่งด้วยบัวปูนปั้นแบบเส้นตรงและแบบโค้ง ชายคาตกแต่งด้วยค้ำยันไม้ สีของผนังใช้โทนสีครีม เหลืองอ่อน น้ำตาลอ่อนและสีเขียวอ่อน

Figure 11 Front part and floor plans of the two-story row houses of the French Colonial style:
Case Study B3 and B4

3. รูปแบบตึกแถวกรณีศึกษา B5 (ภาพที่ 12) อยู่ริมแม่น้ำโขง สร้างขึ้นพร้อมกับการตั้งเมืองระยะแรก ด้านหน้าวางขนานกับถนน ผังพื้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าความกว้างช่วงเสา คือ 4.00-5.00 เมตร สร้างต่อเนื่อง 6 ห้อง มีความลึก 14.00-16.00 เมตร ประกอบด้วยตำแหน่ง 2 ห้องทางซ้ายมือ พื้นที่ชั้นล่างใช้และชั้นบนเป็นสำนักงานของรัฐบาลลาว สำหรับ 2 ห้องตรงกลาง ชั้นล่างส่วนหน้าเป็นห้องรับแขก ส่วนหลังเป็นห้องครัว ห้องส้วมและซักล้าง ชั้นบนใช้เป็นห้องนอนและตึกแถวหัวมุมทางขวา 2 ห้อง ชั้นล่างปรับปรุงเป็นร้านกาแฟ ชั้นบนเป็นที่พักอาศัย รูปทรงหลังคาส่วนมากเป็นทรงจั่วและรูปทรงปั้นหยาในตำแหน่งหัวมุมถนน โครงสร้างผนังรับน้ำหนักก่ออิฐหนาฉาบปูน โครงหลังคาไม้เนื้อแข็งมุงด้วยกระเบื้องคอนกรีตและสังกะสี องค์ประกอบตกแต่งที่โดดเด่น คือ ระเบียงชั้นบนมี 2 ลักษณะ คือ ระเบียงไม้ยื่นขนาดเล็ก กว้าง 1.00-1.20 เมตร ยื่นอยู่ช่วงกลางห้องและระเบียงปูนปั้นขนาดกว้างเท่ากับห้อง สำหรับประตูชั้นล่างเป็นบานเหล็กม้วน บานเหล็กยึด ชั้นบนประตูและหน้าต่างบานเกล็ดไม้ การตกแต่งบัวปูนปั้นแบบโค้งและแบบตรงเหนือวงกบหน้าต่าง ตกแต่งค้ำยันไม้ชายคา การใช้สีผนังใช้โทนสีครีมและสีเหลืองอ่อน และกรณีศึกษา B6 ความกว้างช่วงเสาด้านหน้า 4.00 เมตร สร้างต่อเนื่องจำนวน 5 ห้อง มีความลึก 12 เมตร หลังคารูปทรงจั่ว โครงสร้างผนังรับน้ำหนักก่ออิฐหนาฉาบปูน โครงหลังคาไม้เนื้อแข็งมุงด้วยกระเบื้องคอนกรีต องค์ประกอบตกแต่งที่โดดเด่น คือ ระเบียงชั้นบนมี 2 ลักษณะ คือ ระเบียงไม้ยื่นขนาดเล็ก กว้าง 1.00-1.20 เมตร และระเบียงปูนปั้นขนาดกว้างเท่ากับห้อง สำหรับประตูชั้นล่างเป็นบานเหล็กม้วน บานเหล็กยึด ชั้นบนประตูและหน้าต่างบานเกล็ดไม้ ด้านบนและด้านล่างวงกบหน้าต่างตกแต่งด้วยบัวปูนปั้นแบบเส้นตรงและแบบโค้ง ส่วนชายคาตกแต่งด้วยค้ำยันไม้และการใช้สีตึกแถวใช้โทนสีครีม เหลืองอ่อน น้ำตาล และเขียวอ่อน

Figure 12 Characteristics of two-story houses of the French Colonial style: Case Study B5 and B6

2.2 ตึกแถวรูปแบบสมัยใหม่ (Modern) คือ ตึกแถวก่อสร้างใน ช่วงปี พ.ศ. 2493-2518 มีอายุประมาณ 60-70 ปี ตึกแถวรูปแบบนี้ตั้งอยู่ตามแนวถนนกวรวังและถนนซอยต่างๆ กรณีศึกษา C1 และ C2 (ภาพที่ 13) ด้านหน้ากว้าง 4.00-4.50 เมตร สร้างต่อเนื่อง 4 -10 ห้อง มีความลึก 14.00-16.00 เมตร พื้นที่ด้านหน้าชั้นล่างใช้เพื่อขายของชำ ขายอะไหล่ ร้านกาแฟและร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ ส่วนด้านหลังเป็นที่เก็บของ ห้องครัว ห้องน้ำและซักล้าง ชั้นบนเป็นห้องนอนและเก็บของ รูปทรงหลังคาทรงจั่วแบบต่ำๆ และหลังคาทรงแบบ (Flat Slab) วัสดุผนังกระเบื้องลอนคู่ สังกะสีและคอนกรีต โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังก่ออิฐฉาบปูน การตกแต่งเน้นความเรียบง่าย เช่น การใช้ไม้คอนกรีตหนา 0.15-0.20 เมตร ยื่น 1.00 เมตร เพื่อเป็นแผงบังแดดบังฝน รวาระเบียงตกแต่งด้วยเหล็กเส้นตรง ปูนปั้นทางนอนและลูกกรงเซรามิค ประตูชั้นล่างเป็นบานเหล็กยัดบานเหล็กม้วนและบานกระจก ประตูชั้นบนเป็นบานลูกฟักไม้เนื้อแข็งและบานเกล็ดไม้ ส่วนหน้าต่างชั้นบนเป็นบานเกล็ดไม้และกระจกทงสี่เหลี่ยม ผนังใช้สีในโทนสีขาวและสีครีม ส่วนวิธีการก่อสร้างเน้นการจ้างผู้รับเหมาในพื้นที่

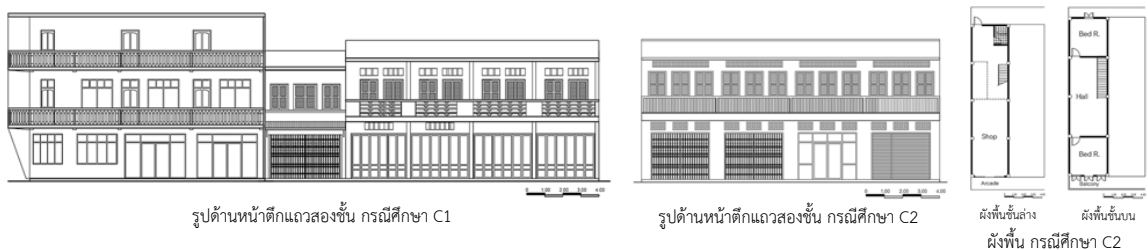
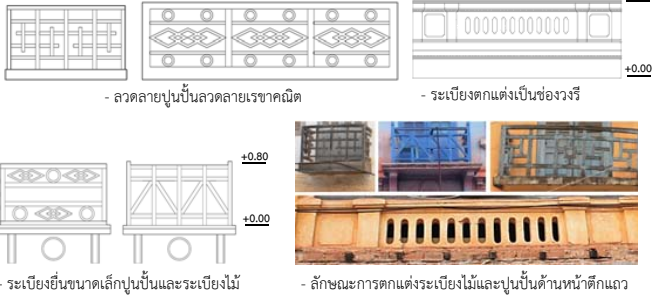
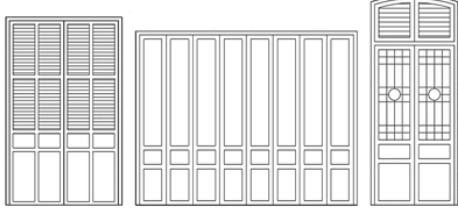
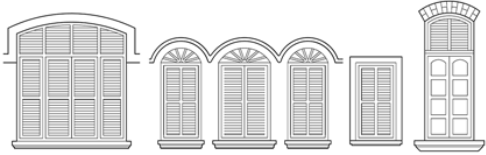
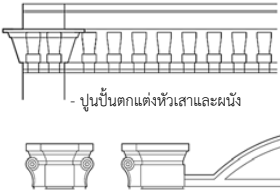

Figure 13 Front part and floor plans of the modern style two-story row houses: Case Study C1 and C2

3. องค์ประกอบตกแต่งตึกแถวในย่านเมืองเก่าท่าแขก

ตึกแถวรูปแบบอาณานิคม ได้รับอิทธิพลการตกแต่งเพื่อเสริมศรัทธาตามความเชื่อจากวัฒนธรรมจีน ได้แก่ การตกแต่งค้ำยันไม้ รวาระเบียง บัวหัวเสาและผนังเป็นลายปูนปั้น ส่วนมากที่พบลักษณะลายเรขาคณิต ลายอักษรประดิษฐ์ ส่วนอิทธิพลการตกแต่งแบบฝรั่งเศส นิยมตกแต่งปูนปั้นแบบเส้นตรงและแบบวงโค้งอยู่ด้านบน และด้านล่างของวงกบหน้าต่าง (ตารางที่ 2) สำหรับตึกแถวรูปแบบสมัยใหม่นั้นการตกแต่งเป็นแบบเรียบง่าย ได้แก่ ไม้คอนกรีต ระเบียงคอนกรีตยื่นด้านหน้า การตกแต่งราวระเบียงเหล็ก และลูกกรงเซรามิค

Table 2 Decorative elements of the row houses in Thakhek old town

ลักษณะการตกแต่งระเบียงด้านหน้าตึกแถวรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส	
 - ระเบียงกว้างเท่ากับขนาดห้องมีเสากลมรับชายคาปูนปั้นลวดลายเรขาคณิต	 - ลวดลายปูนปั้นลวดลายเรขาคณิต - ระเบียงตกแต่งเป็นช่องวงรี - ระเบียงยื่นขนาดเล็กปูนปั้นและระเบียงไม้ - ลักษณะการตกแต่งระเบียงไม้และปูนปั้นด้านหน้าตึกแถว
ลักษณะประตูและหน้าต่างตึกแถวรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส	
 - ประตูชั้นล่างบานเพี้ยมไม้และบานเปิดคู่ ชั้นบนบานเกล็ดไม้	 - หน้าต่างชั้นบนบานเกล็ดไม้ บัวปูนปั้นโค้งและสี่เหลี่ยมด้านบนและล่างวงกบ
ลักษณะลวดลายปูนปั้นตกแต่งตึกแถวรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส	
 - ปูนปั้นตกแต่งหัวเสาและผนัง	 - ลวดลายปูนปั้น ลายประจักษ์ผนังเหนือประตูชั้นล่าง - ค้ำยันไม้รับโครงสร้างชายคา - ลวดลายตกแต่งหัวเสาและปูนปั้นเหนือวงกบประตู หน้าต่าง

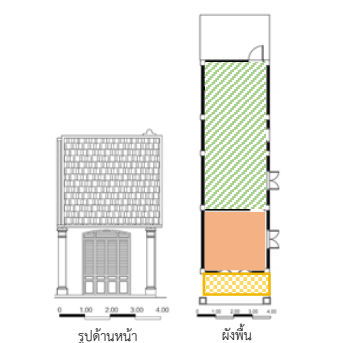
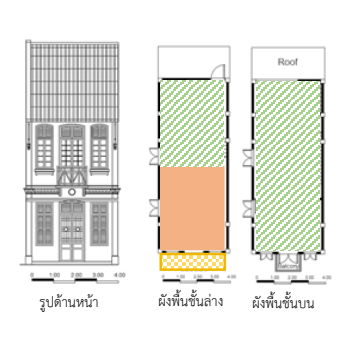
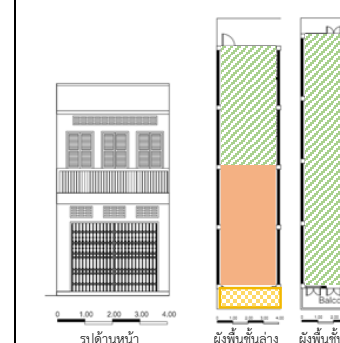
สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการศึกษาพัฒนาการของตึกแถวย่านเมืองเก่าท่าแขก ทำให้ทราบว่าในระยะแรกตึกแถวถูกสร้างขึ้นบริเวณตลาดติดกับท่าเรือ เพื่อใช้เป็นที่พักของพ่อค้าที่ร่อนเร่มาขายสินค้า และเป็นที่พักของแรงงานรวมถึงช่างชาวเวียดนามที่เข้ามาก่อสร้างถนน ระบบสาธารณูปโภค อาคารสำนักงานและองค์การสำคัญๆ ของฝรั่งเศส ต่อมาเศรษฐกิจของเมืองท่าแขกเติบโตขึ้น ทำให้ตึกแถวถูกสร้างขึ้นเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะบริเวณสองฝั่งของถนนเจ้าอนุวงศ์และถนนกุ๊วรงค์ โดยฝรั่งเศสได้วางผังเมืองเอาไว้ สรุปผลการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวย่านเมืองเก่าท่าแขก (ตารางที่ 3) มีดังนี้ 1) ตึกแถวชั้นเดียวรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส ใช้พื้นที่ส่วนหน้าสำหรับค้าขายและส่วนหลังอยู่อาศัย ทางเดินด้านหน้ามีหลังคาคลุม (Arcade) และตึกแถวสองชั้นรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส ใช้พื้นที่ชั้นล่างเพื่อกิจกรรมค้าขายและบริการ ส่วนชั้นบนเป็นที่พักอาศัยหลังคาทรงจั่ว โครงสร้างผนังก่ออิฐหนาและเน้นการตกแต่งด้านหน้า และ 2) ตึกแถวสองชั้นรูปแบบสมัยใหม่ การใช้พื้นที่ชั้นล่างเพื่อกิจกรรมค้าขายและบริการ ส่วนชั้นบนเป็นที่พักอาศัย

รูปทรงหลังคาทรงจั่วต่ำๆ หรือทรงแหงน โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กและไม่เน้นการตกแต่ง โดยตึกแถวกรณีศึกษา มีรูปแบบการวางผังเหมือนกัน คือ วางขนานกับแนวถนน

ย่านเมืองเก่าท่าแขกเป็นย่านประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของ สปป.ลาว ที่ยังหลงเหลืออยู่กำหนดไว้ โดย UNESCO (Feilden & Johilehto, 1998) โดยเฉพาะตึกแถวรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศสสองชั้น เนื่องจากตึกแถวเหล่านี้มีคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมด้านความหายาก (Rarity) โครงสร้างและองค์ประกอบตึกแถวยังมีความสมบูรณ์ ยังคงรักษาความแท้ (Authenticity) ของลวดลายปูนปั้น รูปแบบกระเบื้องย่นด้านหน้า ประตูและหน้าต่างบานเกล็ดไม้ ทรงสูงและยังคงรักษารูปทรงหลังคาเดิมไว้ แต่ขาดความแท้ด้านฝีมือ (Authenticity in workmanship) เนื่องจากปัจจุบันช่างฝีมือชาวเวียดนามที่มีความชำนาญในการทำลวดลายปูนปั้นหาได้ยาก จึงหันมาใช้ปูนปั้นสำเร็จรูปในการตกแต่งแทน และตึกแถวย่านนี้ยังคงรักษาบูรณภาพ (Integrity) โดยตึกแถวรูปแบบอิทธิพลฝรั่งเศสส่วนใหญ่ยังคงรักษาสัดส่วนความสูง และองค์ประกอบเดิมที่มีความกลมกลืนกับบริบทโดยรวมของเมืองได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของ (Feilden & Johilehto, 1998) โดยตึกแถวรูปแบบอาณานิคมในย่านเมืองแห่งนี้ มีลักษณะทางสถาปัตยกรรม คล้ายคลึงกับตึกแถวที่พบใน เมืองหลวงพระบาง เมืองหลวงเวียงจันทน์ เมืองสะหวันนะเขตและจำปาสัก ของ สปป.ลาว ซึ่งเกิดจากฝีมือของกลุ่มช่างชาวเวียดนาม ซึ่งช่างเหล่านี้มีความชำนาญการก่อสร้างอาคารรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส แล้วจึงนำความรู้และวิทยาการดังกล่าวมาใช้สร้างตึกแถวและอาคารต่างๆ จนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมของแต่ละพื้นที่

Table 3 Division of interior floor plans and architectural characteristics of the row houses in Thakhek old town

ตึกแถวชั้นเดียวรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส	ตึกแถวสองชั้นรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส	ตึกแถวสองชั้นรูปแบบสมัยใหม่
 รูปด้านหน้า ผังพื้น	 รูปด้านหน้า ผังพื้นชั้นล่าง ผังพื้นชั้นบน	 รูปด้านหน้า ผังพื้นชั้นล่าง ผังพื้นชั้นบน
สัญลักษณ์ พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ค้าขาย พื้นที่พักอาศัย		

ด้วยศักยภาพของย่านเมืองเก่าท่าแขก มีลักษณะการวางผังเมืองเป็นศูนย์กลางการค้า การปกครอง และการคมนาคมขนส่งสินค้าและการท่องเที่ยว โดยมีเส้นทางถนนติดต่อกับแขวงและเมืองต่างๆ ภายใน สปป.ลาว เชื่อมต่อไปยังประเทศเวียดนาม และใช้เส้นทางสะพานมิตรภาพแห่งที่ 3 และเส้นทางเรือ ติดต่อกับจังหวัดนครพนม ปัจจุบันย่านเมืองเก่าท่าแขก เริ่มเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว ทำให้เกิดธุรกิจเพื่อรองรับและให้บริการนักท่องเที่ยว มีตึกแถวจำนวนหนึ่งถูกปรับปรุงต่อเติม จากตึกแถวเดิมเพื่อค้าขายและพักอาศัยให้กลายเป็นโรงแรมที่พัก ร้านอาหาร และร้านกาแฟ โดยเจ้าของและผู้เช่าตึกแถว ได้เปลี่ยนแปลงการใช้สอยพื้นที่ให้เหมาะสมกับธุรกิจ

และตรงตามรสนิยม แต่ยังคงรักษารูปด้านหน้าตึกแถวให้มีลักษณะเดิมไว้ ถือเป็นความพยายามในการอนุรักษ์อาคารเบื้องต้น ดังนั้นเพื่อให้ตึกแถวเหล่านี้ยังคงคุณค่าและความสำคัญในย่านประวัติศาสตร์แห่งนี้ เจ้าของตึกแถว ผู้เช่า ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของเมืองท่าแขก ควรร่วมกันจัดทำข้อกำหนดควบคุมอาคารเพื่อการอนุรักษ์ และหาแนวทางปรับปรุงสภาพแวดล้อม ระบบสาธารณูปโภค ทางเดินเท้ารวมถึงการทำทางจักรยาน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในย่านเมืองเก่าแห่งนี้

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์อาคารที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองเก่า เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวริมฝั่งโขง จังหวัดนครพนมและเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน (สปป.ลาว) ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปีงบประมาณ 2558

References

- Atipattayakul, C. (2019). The Building Style Colonial in Northeast of Thailand. (in Thai) [*Udon Thani Rajabhat University Journal of Humanities and Social Science*]. 8 (2), 1-22.
- Anolac, V. (2002). kǎnsuksā nǎothāng kǎn'anurak yān prawattisāt nai mūang kōranī suksā mūang kǎothā khǎk khwǎng khammūan sǎthāranarat prachāthipatai prachāchon Lāo. (in Thai) [Towards the conservation of historic quarter in inner city: A case study of Tha Khek district, Khammouane province, Lao PDR] (Unpublished master' thesis (Urban and Regional Planning)). Ladkrabang: King Mongkut' S institute of Technology Ladkrabang, Bangkok.
- Chaimanee, A. (2016). phatthanākān khōng mūang læ rūpbǎp sathāpattayakam nailūang phra bāng phāitai 'itthiphon tawantok nai yuk 'ānānikhom. (in Thai) [Urban development and architectural topologies in Luang Prabang under the Western influences during the period of colonial state]. *Academic Journal: Faculty of Architecture. Khon Kaen University*. 15 (2), 33-52.
- Chanjanasthiti, P. (2009). kǎn'anurak mōradok sathāpattayakam læ chumchon. (in Thai) [Conservation of architecture and community heritage]. Bangkok: Chulalongkorn.
- Chulasai, B., Povatong, P., Sirithanawat C., Subsook S., Jhearmaneechotechai, P., Fusinpaiboon, C., Chaloeitoy, K., & et al. (2014). mōradok watthanatham Thai Lāo sōng fang khōng: sathāpattayakam thī dai rap 'itthiphon tawantok. (in Thai)[Mekhong riverside cultural heritages of Thailand-Laos: Architecture with Western influence]. Bangkok: Research funding.
- Day tours in Hanoi. (2010). *Old Quarter Hanoi*. [Online]. Retrieved from <https://daytourshanoi.com/guide/old-quarter-hanoi/>
- Department of Architecture. (1995). wiwatthanākān thīyū'āsai khwǎng khammūan. (in Thai) [The evolution of Khammouane housing]. Vientiane: Nation University of Laos.

- Evans, G. (2006). *History in Laos Central Asian countries*. Bangkok: Silk vermicelli.
- Feilden, B. M. & Johilehto, J. (1998). *Management Guidelines for World Cultural Heritage Site* (2nd ed.). Rome: ICCROM UNESCO ICOMOS.
- Hall, D.G.E. (1983). *A History of South East Asia*. London: Macmillan.
- Hanoi Ancient Quarter Management Department. (n.d.) *The 36 Guild Streets area Hanoi's Ancient Quarter: Historic Centre of the City's Prosperity*. Japan: Institute of International Culture.
- ICOMOS and the Authors. (1993e). 15. *UNESCO- Recommendation concerning the safeguarding and contemporary role of historic areas*. Historic Towns. Sri Lanka: The State Printing Corporation.
- Lao National Committee. (2002). 'anurak kap k̄anphatthanā lūang phra bāng mūrang mōradok lōk. (in Thai) [Conservation and development of Luang Prabang World heritage city]. Vientiane: Lao National Commission.
- Luangphasi, D. (1992). prawattisāt Lāo khwāng khammūan. (in Thai) [History of Laos, Khammouane district]. Khammouane: Young people.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Maiaunya. (2010). *Colonial Style*. Retrieved from <https://maiaunyo.files.wordpress.com/2010/09/colonialarch02.jpg>
- Maphill. (2011). *Gray Simple Map of Khammouane*. Retrieved from <http://www.maphill.com/laos/khammouane/simple-maps/gray-map/>
- Mixay, S., Lafont, P. B., Glendinning, A., Engelhardt, R. A., Greck, F., Glendinning, A., Rampon, L., & et al. (2004). *Luang Phabang an Architectural Journey*. Vientiane: Ateliers de la Peninsula.
- Peerapun, P. (2010). kotbat læ māttrathān rawāng prathēt thī k̄eokhōng kap k̄an'anurak mūrang. (in Thai) [Internationnal charters and standards relating to urban conservation]. *Research Journals and material Architecture/Urban Planning (JARS)*. Faculty of Architecture and Urban Planning. 7 (1), 1-10.
- Phusanan, W. (1996). theknōlōyī k̄ankō 'a'it nai sātsanākhan 'ākhan phak 'āsai læ 'ākhan phānit kōranī suksā: nōng khāi nakhōn phanom Mukdāhān læ yasō thōn. (in Thai) [Technology in brick masonry for religious building and commercial building case study: Nong Khai, Nakhon Phanom, Mukdaharn and Yasotorn]. Khon Kaen: Faculty of Architecture Khon Kaen University.
- Pimolsathein, Y. (2013). praden wikrit rūang k̄an'anurak chumchon prawattisāt nai mūrang samrap prathēt Thai. (in Thai) [Critical issues on the conservation of historic community for Thailand]. *Gables: About the Historic Architecture and Architecture Journal*, 9 (1), 101-119.

- Singyabuth, S. (2010). *lūang phra bāng mūang mōradok lōk rāthathānī hāng khwām song čham læ phūnthī phithīkam nai krasæ lōkāphiwat*. (in Thai) [Luang Prabang the world cultural heritage : Memories of royal city, ritual space and globalization]. Bangkok: Saytan.
- Srikeaw, T. (2015). *laksana thāng sathāpattayakam khōng yān tukthāo mūang kāonakhon phanom*. (in Thai) [Architectural characteristics of row house in Nakhon Phanom old town] (Unpublished master's Thesis (Architecture)). Khon Kaen: Khon Kaen University.
- Suchaya, C. (2009). *kān'anurak mūang*. (in Thai) [Urban conservation]. Bangkok: Department of Urban Design and Planning Faculty of Architecture, Silpakorn University.
- Sukporn, C. (2015). *kān wikhro rūpbāp sathāpattayakam si mō'ī sān thī dai rap 'itthiphon čhāk chāngyūan*. (in Thai) [National Academic Conference "Paradigm Architecture" 2015]. Bangkok: Faculty of Architecture Silpakorn University.
- Teerasawat, S. (2009). *čakkawatniyom nūa mēnam khōng*. (in Thai) [Imperialism over the Mekong River]. Special art and culture. Bangkok: Matichon.
- Temtananan, P. (2011). *kān phēm prasitthiphāp kānchai sāng thammachāt samrap 'ākhān phānit praphēt tukthāo*. (in Thai) [Increasing Daylight Performance of Typical Shophouses] (Unpublished master's thesis (Architecture)). Thammasat University, Pathum Thani.
- The Australian National University. (2017). *Loas Base*. [Online]. Retrieved July 26, 2019, Retrieved from <http://asiapacific.anu.edu.au/mapsonline/base-maps/laos-base>
- Walalipohom, S. (2010). *phāk tawan'ōk kap kānsuksā prawattisāt thōngthin*. (in Thai) [Heretic view: Geography-Landscape Tang Ban Paeng Muang]. Bangkok: Ancient City.

